

Tutkittua ja toimivaa rahapelipolitiikkaa

– 5+1 politiikkasuositusta haittoja ehkäisevään rahapelipolitiikkaan

Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti Suomessa ollaan siirtymässä verkossa tapahtuvassa digitaalisessa rahapelaamisessa lisenssijärjestelmään. Kyseessä on historiallinen muutos. Tulevaisuuden rahapelipolitiikan on perustuttava kansanterveysnäkökulmaan, joka asettaa etusijalle rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen.

THL:n vuoden 2023 väestökyselyn mukaan:

15–74-vuotiaista

4,2 %

rahapelasi kohtalaisen riskin tai ongelmapelaamisen tasolla (noin 151 000 henkilöä).

Alhaisella riskitasolla pelanneiden osuus oli

9 %

(noin 325 000 henkilöä).

Vähintään kohtalaisen riskin tasolla

pelaaminen oli yleisintä 18–29-vuotiailla (6,9 %) ja 30–44-vuotiailla (5,4 %).

20 %

(noin 733 000 henkilöä) kertoi, että yhdellä tai useammalla läheisellä oli ollut ongelmallista rahapelaamista.

Miehistä vähintään kohtalaisen riskin tasolla pelasi 6,6 prosenttia; naisista vastaava osuus oli 1,8 prosenttia.

Rahapelikulutus on erittäin keskittyntä: 2,2 % pelaajista kulutti puolet (50 %) rahapelaamisen kokonaiskulutuksesta.

Rahapelihaittojen ehkäisytyötä ei resursoida riittävästi

Suomen rahapelimarkkinan koko eli suomalaisten Veikkauksen ja yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten toimijoiden järjestämissä rahapeleissä häviämä summa oli vuonna 2022 noin

1,58 miljardia euroa.

Vuonna 2022 sosiaali- ja terveysjärjestöille myönnettiin **2,44 miljoonaa euroa** raha- ja digipelihaittojen vastaiseen työhön.

Rahapelitutkimukseen ja -kehittämistyöhön eli arpajaislain 52 §:n mukaiseen työhön käytettiin samana vuonna **2,97 milj. euroa.**

1. Rahapelipolitiikassa huomioitava ensisijaisesti terveys ja hyvinvointi

Rahapelijärjestelmässä etusijalla eivät saa olla valtionloudelliset ja yksityisen voitontavoittelun intressit, vaan kansalaisten kokemien rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen. Rahapelipolitiikan on oltava ennen kaikkea sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Vuonna 2022 julkaistu rahapelipoliittinen ohjelma on otettava lisenssi-järjestelmän suunnittelun perustaksi.² Ohjelman kulmakiviä ovat 1) haittoja ehkäisevä rahapelijärjestelmä, 2) ehkäisevä työ ja palvelut sekä 3) kattava tietopohja.
- Rahapelijärjestelmän valtio-ohjauksen lähtökohtana on oltava rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen. Valtion rahapeliyhtiön ohjauksen tulee sijaita sosiaali- ja terveysministeriössä.

2. Rahapelijärjestelmämuutos toimeenpantava huolellisesti

Rahapelijärjestelmän ja sen sääntely on perustuttava tutkittuun tietoon. Kaikki muutokset rahapelipolitiikassa vaativat huolellista valmistelua ja selviytyksiä. Vaikutusten arvioinnissa on esimerkkeinä huomioitava Tanskan, Ruotsin, Saksan ja Hollannin uudistusten vaikutukset. Huolelliselle lainsäädäntötyölle on annettava riittävästi aikaa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Hallituksen tulee resursoida lainsäädäntöprosessin tahoja kuten sisäministeriötä ja sosiaali- ja terveysministeriötä riittävästi, jotta laadukas lainvalmistelu voidaan turvata sekä huomioida haittojen ehkäisy.
- Sisäministeriön tulee perustaa asiantuntijatyöryhmiä erityiskysymysten selvittämiseksi. Näitä erityiskysymyksiä ovat ainakin markkinoinnin sääntely, tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus ja erilaiset rahapelaamisen hallinnan välineet kuten keskitetty pelinestöjärjestelmä ja panos- ja/tai tappiorajat.
- Sisäministeriössä on tehtävä muita ministeriöitä konsultoiden kaikki tarvittavat vaikutusarvioinnit kuten lapsi- ja

nuorisovaikutusarviointi, sukupuolivai- kutusten arviointi ja järjestelmämuutok- sen vaikutus valtiontalouteen.

3. Lapsia ja nuoria suojeltava rahapelihaitoilta

Lapset ja nuoret ovat tutkimusten mukaan erittäin alttiita rahapelihaittoille. Mitä nuorempina lapset ja nuoret aloittavat rahapelaamisen sitä todennäköisempää on, että he kokevat rahapelihaittoja.³

Toimenpide-ehdotukset:

- Nuorille on asetettava alhaisemmat tappiorajat kaikessa rahapelaamisessa. Nuoret aikuiset ovat erityisen haavoit- tuvainen ryhmä rahapelihaittoille ja pikavippien aiheuttamille ongelmille.
- Kaikkeen rahapelaamiseen on sää- dettävä 20 vuoden ikäraja.

4. Markkinointia pitää säännellä ja rajoittaa

Rahapeliin markkinoinnin on oltava tiukasti säänneltyä, jotta rahapelihaittoja voidaan ehkäistä ja vähentää.⁴ Euroopassa yleistyy tiukentuva raha- peli- ja markkinointisääntely.

Ruotsin ylikuumentunut ja volyy- miltaan mittava rahapelimainonta on Suomelle varoittava esimerkki. Jopa kokonaan rahapelimarkkinoinnin kiel- täviä toimenpiteitä on käytössä muun muassa Belgiassa, Hollannissa, Italiassa ja Espanjassa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Markkinoinnin ja sponsoroinnin sääntelyssä ei tule luottaa rahape- liteollisuuden itsesääntelyyn, vaan sitä varten on luotava oma tarkkarajainen lainsäädäntönsä. Sääntelyn tulee kos- kea myös sosiaalista mediaa.
- Lapset ja nuoret eivät saa altistua rahapelimarkkinoinnille. Lasten ja nuor- ten ympäristöissä (ml. lasten ja nuor- ten suosimat palvelut verkossa ja sosiaalisessa mediassa sekä urheiluta- pahtumat) ei tule sallia rahapelimark- kinointia.
- Kuluttajalle on kaikilla pelialustoilla tarjottava kirjallista tietoa sekä erilaisia varoituksia rahapelipelaamisen sosiaa- lisista ja terveydellisistä haitoista.

5. Valvonnan on oltava riittävä

Lisenssi-järjestelmän valvontaa varten on perustettava erillinen virasto, jota on resursoitava huomattavasti, jotta tosiasiallinen valvonta on mahdol- lista.⁵ Haittojen ehkäisyn lisäksi valvon- nassa on huomioitava kuluttajansuoja sekä rahapesun ja muun rikollisuuden ehkäisy. Toimiva valvova elin on myös rahapeliteollisuuden etu. Mallia voi ottaa Ruotsista, Tanskasta ja Hollan- nista.

Toimenpide-ehdotukset:

- Rahapelitoiminnan valvontaan on perustettava uusi virasto, joka omaa valvontatehtävän kannalta riittävät toi- mivaltuudet.
- Viraston tehtäviin kuuluu rahape- litoiminnan valvonta kokonaisuudessaan, lisenssien myöntäminen ja peruutta- minen, markkinoinnin valvonta, hal- lintavälineiden käytön valvonta ja raha- pelaamisesta kertyvän peli- ja asiakas- datan hallinta ja jakaminen tutkimuk- sen käyttöön. Esimerkkiä tulee ottaa Ruotsin, Tanskan Saksan ja Hollannin vastaavista virastoista.

+ 1: Tutkimus-, kehitys- ja järjestörahoitus turvattava

Ruotsissa on arvioitu, että rahapela- minen aiheutti siellä noin yhdeksän miljardin kruunun eli noin 790 miljoon- nan euron kustannukset vuonna 2021⁶. Suomessa rahapelihaittojen kustan- nuksia ei ole laskettu, mutta todennä- köisesti ne ovat korkeammat.

Suomessa on ollut kansainvälisesti vertailtuna hyvä tutkimustilanne, mutta muutoksen myötä tilanteen jat- kuminen nykyisenä ei ole kuitenkaan itsestään selvää.

Toimenpide-ehdotukset:

- Tutkimus- ja kehittämisrahoituksen tulee olla riittävä ja kestävällä pohjalla, joka takaa toiminnan jatkuvuuden. Tut- kimusrahoituksen tulee olla rahapelite- ollisuuden tuotoista ja intresseistä riip- pumatonta.
- Rahapelaamiseen liitännäisiä haitta- kustannuksia tulee selvittää ja laskea nykyistä tarkemmin.
- Järjestöjen tekemää rahapelihaitto- jen ehkäisytyötä, kuten koulutusta ja kansalaisviestintää, tulee lisäresursoida järjestelmämuutoksessa.

¹ Suomalaisen rahapelaaminen 2023: Rahapelaaminen vähentynyt, peliongelma yleistynyt ja suhtautuminen rahapelaamiseen muuttunut. THL . Tilastoraportti 15/2024. julkari.fi/bitstream/handle/10024/148897/SR2023_tilastoraportti_final150424.pdf?sequence=1&isAllowed=y

² Rahapelipoliittinen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2022: 40. julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164069

³ Thomas S, van Schalkwyk M, Daube M, Pitt H, McGee D, McKee M. Protecting children and young people from contemporary marketing for gambling. Health Promotion International, Volume 38, Issue 2, April 2023, daac194, doi.org/10.1093/heapro/daac194

⁴ McGrane E, Wardle H, Clowes M, Blank L, Pryce R, Field M, Sharpe C, Goyder E. What is the evidence that advertising policies could have an impact on gambling-related harms? A systematic umbrella review of the literature. Public Health. 2023 Feb;215:124-130. doi: 10.1016/j.puhe.2022.11.019. Epub 2023 Jan 26. PMID: 36725155. pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36725155/

⁵ Esiselvitys rahapelijärjestelmän vaihtoehtoista. Sisäministeriö 2023. intermin.fi/-/rahapelitoiminnan-yksinoikeusjarjestelmaa-koskeva-esiselvitys-valmistunut

⁶ Folkhälsomyndigheten: Spelproblem ger stora samhällskostnader. folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/om-spelproblem/samhallskostnader/